

NEJEDNAKOSTI U SPLITSKO-DALMATINSKOJ ŽUPANIJI

SITUACIJA NEJEDNAKOSTI U SPLITSKO-DALMATINSKOJ ŽUPANIJI I POLICY PREPORUKE

CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE

September 15, 2016

Program Ekonomsko-socijalne pravednosti

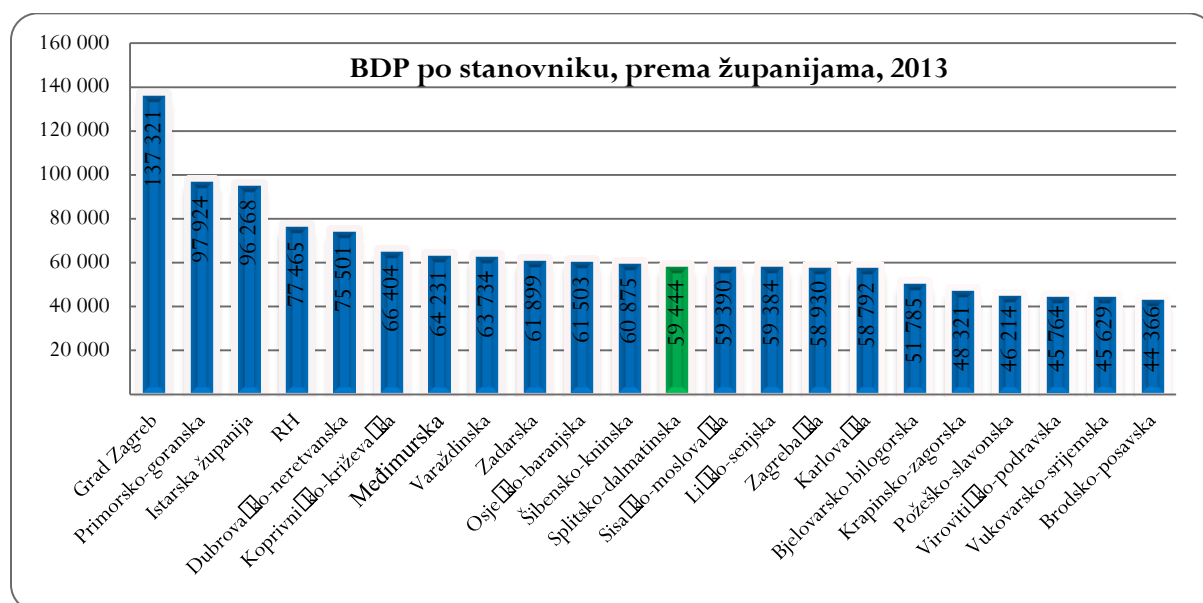
IZVOR

Ovaj materijal nastao je uz finacijsku podršku Europske unije, u okviru IPA projekta „Geometar jednakosti“. Za sadržaj je isključivo odgovoran Centar za mirovne studije i ne može se smatrati službenim stavom Europske unije i Ureda Vlade Republike Hrvatske za udruge

NEJEDNAKOSTI U SPLITSKO-DALMATINSKOJ ŽUPANIJU

Splitsko-Dalmatinska županija, sa 453,155 stanovnika u 2015. godini druga je najnaseljenija županija poslije Grada Zagreba. Po doprinosu bruto domaćem proizvodu, Splitsko-dalmatinska županija je na trećem mjestu sa 8.2% ukupnog BDP-a Republike Hrvatske u 2013. godini (zadnja godina za koju su dostupni podaci), poslije Grada Zagreba sa 33.1%, i Primorsko-goranske županije sa 8.8% ukupnog BDP-a. Sa 173 911 ekonomski aktivnih osoba u 2015 godini, ova županija predstavlja drugo najveće tržište rada u Republici Hrvatskoj, poslije Grada Zagreba.¹ Ginijev koeficijent, najčešći indikator nejednakosti dohotka je bio 29.2 u 2010 godini², ispod tadašnjeg Ginijevog koeficijenta dohotka za cijelu Republiku Hrvatsku (31.6)³ i relativno nizak u globalnom kontekstu.

Izvor: Priopćenje: Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, NKPJS – 2. razina i županije u 2013. Zagreb: Državni zavod za statistiku

Međutim, kada se županijski BDP podjeli po stanovniku, Splitsko-dalmatinska županija se nalazi u donjoj polovici svih županija. Također kada pogledamo stopu nezaposlenosti, i stopu dugotrajne nezaposlenosti, onda vidimo da ekonomsko stanje županije ipak nije tako

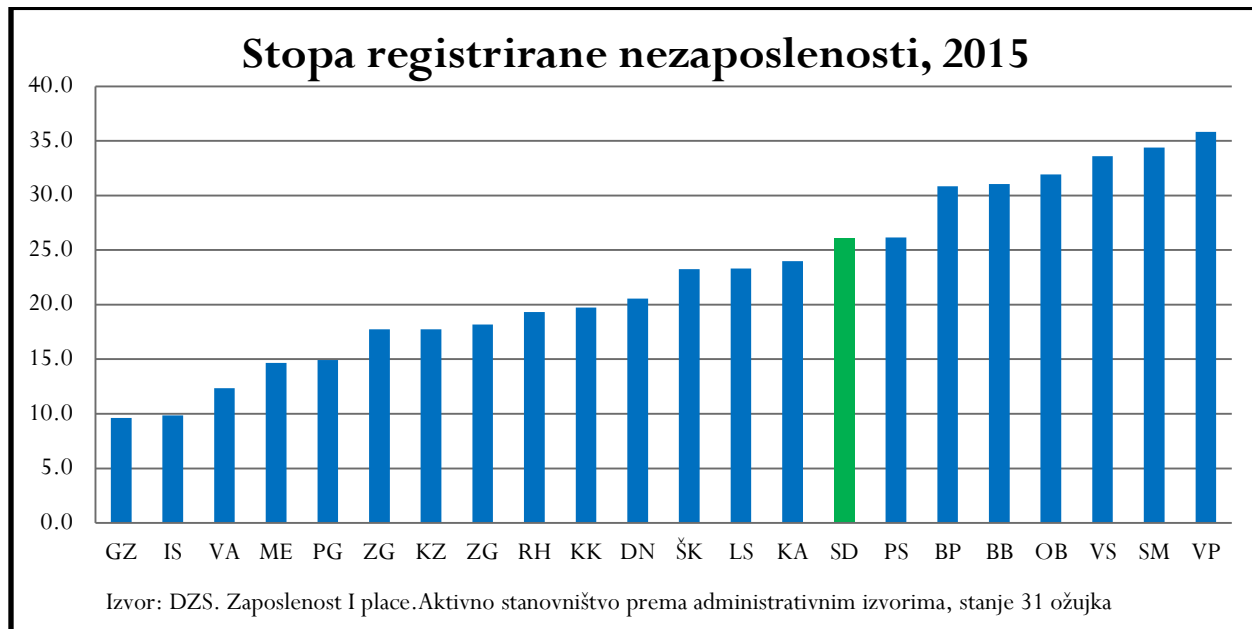
¹ DZS. Zaposlenost I place. Aktivno stanovništvo prema administrativnim izvorima, stanje 31 ožujka.

² Izvor: Rubil, Ivica (4.12.2012). Dekompozicija regionalnih razlika u siromaštvu u Hrvatskoj na doprinose prosječnoga dohotka i nejednakosti. Ekonomski institut ZAGreb: Znanstveni utorak. URL: <http://www.eizg.hr/hr-HR/Izlaganje-o-razlikama-u-relativnom-siromastvu-na-razini-regija-u-Hrvatskoj-922.aspx>

³ Eurostat. Survey of Income and Living Conditions. http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/ilc_di12

dobro. Proračun za Splitsko-dalmatinsku županiju također predstavlja prepreku, s obzirom da je pao od 473,375,179 HRK u 2014. godini na 399,954,868 HRK u 2015. godini, a može se očekivati još veći pad u budućnosti zbog očekivanog pada prihoda od poreza sa novom poreznom reformom. Proračun po stanovniku Splitsko-dalmatinske županije je bio samo 962 HRK po stanovniku u 2014. i 879 u 2015. godini. S obzirom na prihode od poreza, razina prihoda se smanjila od 250,702,275 HRK u 2014. godini na 192,368,320 HRK u 2015., što je smanjenje proračuna od 57% u 2014. na 47%, i možemo očekivati samo još veći pad u budućnosti što je stvarno zabrinjavajuće.

Stopa nezaposlenosti u Splitsko-Dalmatinskoj županiji u 2015. godini iznosila je visokih 26.1%, uspoređujući je sa stopom nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj (19.3%) i Gradu Zagrebu (9.6%). U apsolutnim brojevima, Splitsko-Dalmatinska županija ima najviše nezaposlenih stanovnika, (40,044 u 2015. godini).⁴

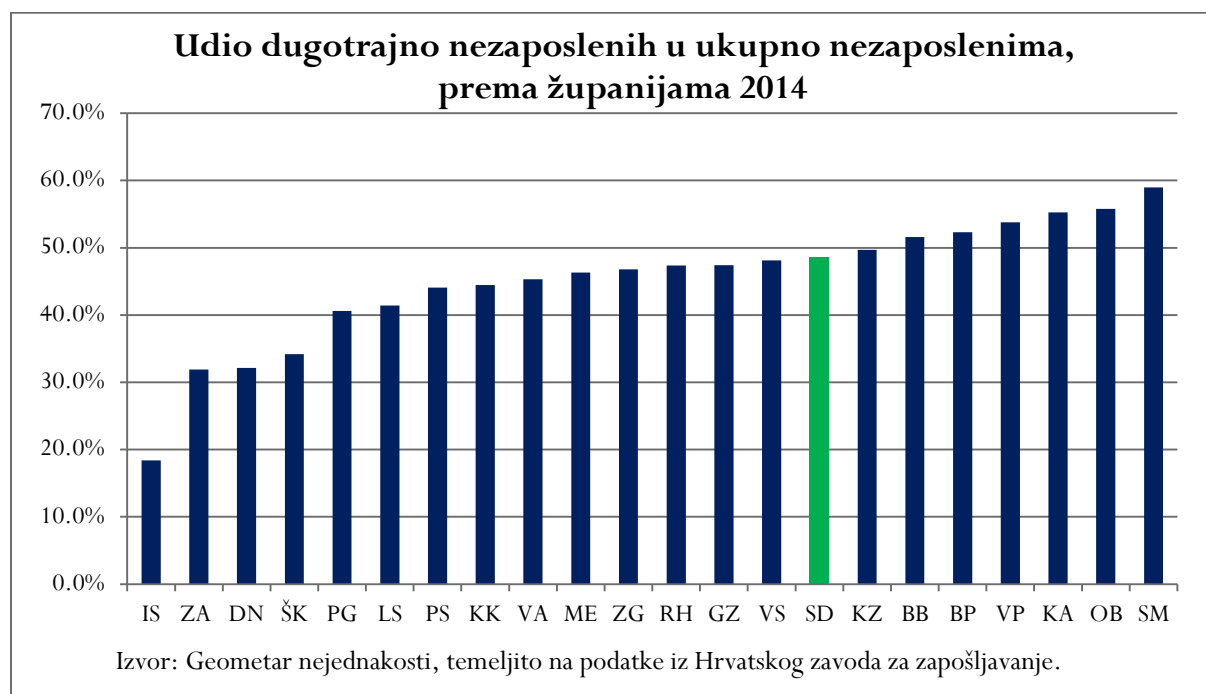

Udio dugotrajno nezaposlenih u ukupno nezaposlenima bio je 48.5% u 2014. godini, što znači da od ukupno 40,115 registriranih nezaposlenih, 21,902 su bili nezaposleni više od godinu dana, a čak 14,750 osoba su tražili posao duže od dvije godine.⁵ Ovakva situacija na tržištu rada je dugoročno neodrživa i predstavlja ogromnu prepreku za ekonomski i društveni razvoj županije, te uzrokuje iseljavanje i siromaštvo.

⁴ Hrvatski Zavod za Zapošljavanje. Registrirana nezaposlenost: Prostorna jedinica- županija. <http://statistika.hzz.hr/statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>

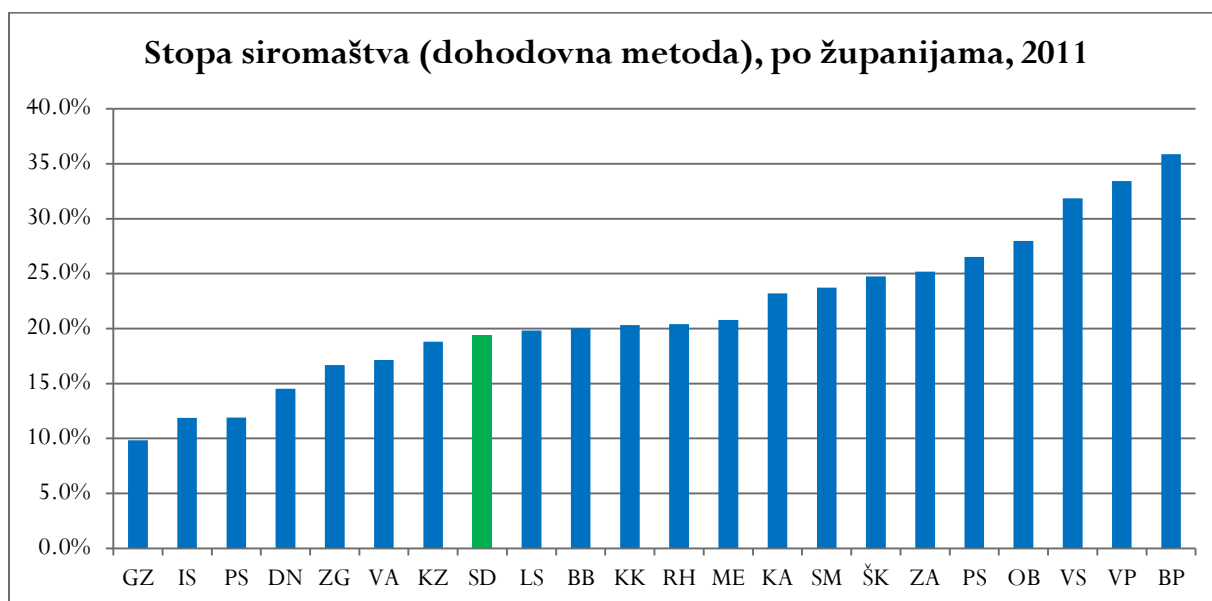
⁵ Geometar nejednakosti. Temeljito na podatke iz Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, 2014.

Dugotrajno nezaposleni su pretežno osobe bez više škole ili fakulteta. Njih 88% u Splitsko-dalmatinskoj županiji ima završenu srednju školu ili manje, što ukazuje da viši nivo obrazovanja funkcionira kao zaštitni mehanizam protiv dugotrajne nezaposlenosti. Stoga, bi se politike zapošljavanja trebale koordinirati sa politikama obrazovanja kako bi poticale mlade da se upisuju u višu školu i istovremeno omogućavale obrazovanje odraslih kao zaštitu protiv dugotrajne nezaposlenosti.

Što se tiče dobni skupina, više je žena nezaposlenih u Splitsko-dalmatinskoj županiji nego muškaraca u svakoj dobnoj skupini, osim među najmlađima (15-24 godina). Iako je visoka stopa nezaposlenosti zabrinjavajuća, zbog povezanosti sa siromaštvom, nejednakosti, i nižom kvalitetom života, u Splitsko-dalmatinskoj županije još je više zabrinjavajući indikator izuzetno niska zaposlenost u usporedbi s ukupnim stanovništvom županije. U 2015. godini, samo 28.4% ukupnog stanovništva Splitsko-dalmatinske županije je bilo zaposleno, dok je 10% stanovnika bilo nezaposleno, što znači da su tražili posao, dok je ostatak stanovništvo bilo izvan tržišta rada. 70,004 stanovnika ima manje od 15 godina, dok 83,381 ima 65 godina ili više, i skupa predstavljaju 33.8% stanovništva koje nije radno sposobno. Međutim, od radno sposobnog stanovništva u Splitsko-dalmatinskoj županiji, 58% su ekonomski aktivni, što znači da rade ili traže posao, dok su samo 42.9% zaposleni. Tako niska stopa zaposlenih u radno sposobnom stanovništvu možemo naći u manje razvijenim zemljama u Africi i Bliskom Istoku. U Europskoj Uniji, samo Grčka ima stopu zaposlenosti prema radno sposobnom stanovništvu manju od 50%.

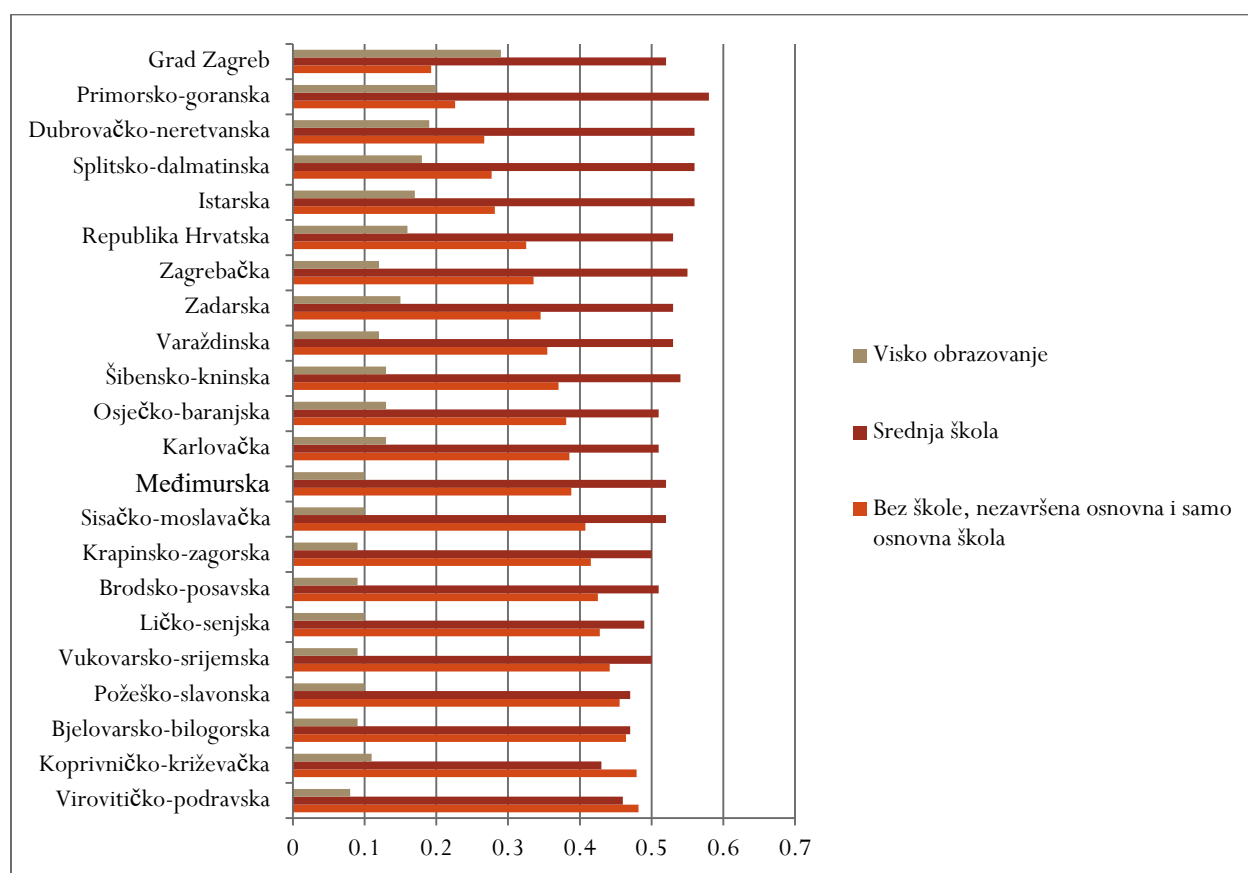
U zadnjoj godini u kojoj postoje podaci oko glavnih izvora sredstava za život, 2011., 30.6% stanovnika ovisi o prihodima od stalnog rada za sredstva za život, 2.8% od prihoda od povremenog rada, 13.6% od prihoda od starosne mirovine, 11.5% od ostalih mirovina, 3.7% od socijalnih naknada, dok je 35.5% stanovništva bilo bez prihoda za život. S obzirom na to da je izuzetno mali dio stanovništva zaposlen i ima prihode od stalnog rada, iznenađuje da je stopa siromaštva u Splitsko-dalmatinskoj županiji niža od državnog prosjeka, sa 19.5% stanovnika u riziku siromaštva u 2011. godini, dok je ta stopa bila 20.4% za cijelu Hrvatsku, i visokih 35.9% u Brodsko-posavskoj županiji. Kao za skoro svaki ekonomski i društveni indikator, stopa siromaštva je najniža u Gradu Zagrebu, gdje je upola manji nego u Splitsko-dalmatinskoj županiji sa 9.8% stanovništva u riziku od siromaštva u 2011. godini.

U 2014. godini, samo 1.6% stanovnika Splitsko-dalmatinske županije su bili korisnici zajamčene minimalne naknade. U 2013. prosječna mirovina (svih tipova) iznosila je 2397 HRK u Splitsko-dalmatinskoj županiji, što je malo više nego prosječna mirovina u cijeloj Republici Hrvatskoj (2381 HRK), i 43% prosječne plaće u toj županiji te godine. Prosječna starosna mirovina je bila 2693.66 HRK, ili 48.9% prosječne plaće u toj županiji, dok je prosječna invalidska mirovina bila 2061.27 HRK, ili samo 37.4% prosječne plaće. Obiteljska je također relativno niska uspoređena sa prosječnom plaćom, sa 2085 HRK mjesečno, što je 37.9% prosječne plaće. Kada uzmemo u obzir da niti prosječna plaća nije jako visoka, teško je zamisliti kako si osobe koje ne mogu raditi, posebno invalidi, mogu priuštiti dostojnu kvalitetu života sa samo 37% prosječne plaće, a posebno ako imaju posebne fizičke potrebe koje sigurno zahtijevaju više sredstava. Nužno je povećati mirovine za ove ranjive skupine,

no međutim da bi se to moglo napraviti na održiv način, mora se poticati zaposlenost kako bi se stvorili prihodi za financiranje sustave socijalne skrbi.

Kad pogledamo obrazovnu strukturu Splitsko-dalmatinske županije, vidimo da ima jednu od najboljih struktura – što znači da su stanovnici relativno visoko obrazovani kada se usporede sa drugim županijama. 18% stanovnika su visoko obrazovani u Splitsko-dalmatinskoj županiji u usporedbi sa stopom od 16% za Republiku Hrvatsku, dok 56% ima završenu srednju školu (ta stopa je 53% u RH), a 32.5% je bez škole, nezavršene osnovne ili sa samo osnovnom školom. Naravno da bi se moglo i trebalo ulagati u obrazovanje kao bi se popravila ova slika, međutim, situacija ipak nije tako loša kada se uspoređi sa drugim županijama i stopom zaposlenosti.

Prema podacima DZS-a, u 2015 godini, 29 651 osobe se odselilo u inozemstvo na državnoj razini, dok se stanovništvo Osječko-baranjske županije smanjilo za 1.3%.⁶ U cijeloj Republici Hrvatskoj, samo se u Gradu Zagrebu povećao broj stanovnika u 2015. godini, trend koji se ponavlja godišnje, tako da Grad Zagreb, po najnovijim podacima, predstavlja 19% ukupnog stanovništva u 2015 godini sa 33% ukupnog BDP-a.

⁶ DZS. Priopćenje. Procjena stanovništva Republike Hrvatske u 2015. September 2016, Zagreb: DZS.

U 2011 godini, u Osječko-baranjskoj županiji, samo 29.2% ukupnog stanovništva je imalo prihoda od stalnog rada kao glavni izvor sredstva za život kućanstva. Malo manje od 2% su ovisili na prihode od povremenog rada, dok su 25.4% stanovnika ovisili na starosne i ostale mirovne kao glavni izvor sredstva za život. Iako prosječna mirovina u Osječko-baranjskoj županiji nije mnogo niža od državnog prosjeka (2175 HRK u Osječko-baranjskoj županiji u 2013 godini, a 2381 HRK za cjelu Republiku Hrvatsku), važno je napomenuti da ta razina pomoći nije dovoljna za spriječiti siromaštvo.

U 2011 godini, 5.6% stanovništva je primalo socijalne naknade kao glavni izvor prihoda, dok je čak 33.4% stanovništva živjelo bez ikakvih prihoda te godina. S obzirom na ovo stanje, nije iznenađujuće da Osječko-baranjska županija ima jednu od najviših stopa siromaštva u Republici Hrvatskoj.

Siromaštvo i nejednakost imaju niz negativnih posljedica za kvalitetu života pojedinaca i zajednice, ali i također i za gospodarski rast i održivost. Kad je zaposlenost niska, to ima reperkusije za lokalni proračun kroz manje poreznih prihoda od radnika za županiju, dok u isto vrijeme povećava rashod županije kroz socijalnih transfera za nezaposlene i siromašne. U Osječko-baranjskoj županiji, proračunski prihod od poreza su se smanjili od 126,253,235 HRK u 2014 na 84,900,568 HRK u 2015, što predstavlja pad od 33% u samo jednoj godini.⁷ Proračun županije nije se smanjio te godine samo zato što je županija prodala značajno više imovine te godine, i tim nadoknadila proračun. Prihodi od imovine su narasili od 20,615,305 HRK u 2014 na 102,279,256 HRK, što je rast od skoro 500%. Kao udio u proračunu, prihodi od imovine su se povećali od 7% u 2014 na 27% u 2015, dok su se prihodi od poreza smanjili od 43% proračuna u 2014 na 23% u 2015. Međutim prodaja lokalne imovine nije održivo rješenje i ima svoje negativne posljedice (na primjer, ti prostori se više nemogu upotrebljavati za lokalni razvoj, kulturu ili civilno društvo), te kako će se županija financirati ako proda svu imovinu? Starenje stanovništva i odseljenje samo pogoršaju situaciju.

Također se očekuje da će porezna reforma iz 2016 smanjiti porezne prihode za županije još više i povećati nejednakost prihoda kako na državnoj razini tako i na lokalnoj. Očito je da je situacija dugoročno ne održiva, i da se hitno moraju poduzeti mjere i politike koje bi poticale zapošljavanje, posebno mladih ljudi, kako bi spriječili „race to the bottom“ gdje visoka nezaposlenost i neaktivnost usrokuje visoku razinu siromaštva, izseljenja iz županije u Zagreb ili inozemstvo, i tim smanjenje proračunskih primanja, što istovremeno smanji razinu socijalne pomoći koje županiji može pružiti „the ever growing share of impoverished and retired individuals“.

⁷ Croracun.hr

POLICY PREPORUKE

- Razviti model solidarnosti sa Splitsko-Dalmatinskom županijom kroz sustav zelene javne nabave kojim bi bogatije županije i gradovi mogli osigurati povoljniji položaj za mala obiteljska gospodarstva u nabavi hrane za javne ustanove i javnu upravu u urbanim sredinama.
- Porezna reforma iz 2016. godine predstavlja veliku prepreku proračunu županije, posebno na razini nejednakosti prihoda, što znači da je nužno pratiti i ublažiti negativne posljedice reforme s većim transferima iz državnog proračuna u županijski, kako reforma ne bi uzrokovala financijsku krizu županijskog proračuna.
- Javne politike obrazovanja, osposobljavanje i zapošljavanja bi se trebale fokusirati na mlade ljude, posebno takozvane „NEET“ skupine mladih koji niti studiraju niti rade, kako bi se spriječilo ili usporilo iseljavanje radne snage i osigurala održivost socijalnog sustava, te društvenog i kulturnog kapitala županije.
- Dizajn politika i ulaganje u zapošljavanje mora biti ciljano i temeljeno na ekonomskim analizama komparativne prednosti Splitsko-dalmatinske županije u odnosu na druge regije Hrvatske i druge države? regije država članica? članice EU-u, i to posebno u sektore sa visokom elastičnosti zaposlenja i/ili potencijala za dugoročni razvoj.
- Kao županija s visokom stopom nezaposlenosti i velikim socijalnim potrebama stanovništva – ulaganje i poticanje rasta neprofitnog sektora i društvenih poduzeća – sektor koji se na globalnoj razini smatra kao kreator zapošljavanja, a u Republici Hrvatskoj ima negativne konotacije i percepcije – bi trebao biti prioritet.